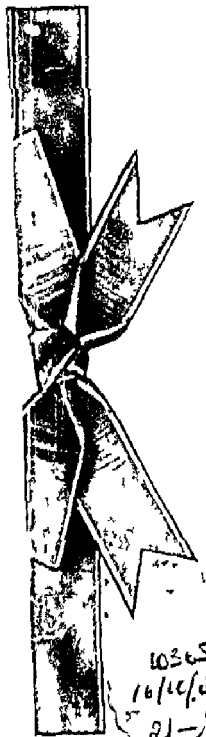

જગતનાં સર્વે જીવોના કલ્યાણાર્થે અહિંસાનો પાઠ પઢાવનાર

મહાત્માજી

દાંડી રસ્તે

10365 . પ્રકાશક — રતિલાલ બી. ભાયાણી.

16/10/07

કિંમત ૪ આના

જેને સર્વે જીવાત્મા યાદ કરી રહ્યા છે.

તેમજ મહાત્માજી પોતાના દરેકે દરેક

શબ્દમા જેને યાદ કરી

ગ્રહીત છે તે!

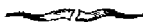
‘યરમ કૃપાકુ વગમાત્માને અર્પણુ’

કરી યાચુ છું

જે!

મહાત્માજીની ઇચ્છા પરિપુર્ણ કરો.

યાચક-રતિલાલના વન્દન

વાંચક પ્રત્યે—

આવા સાધારણ લેખનને કંઈ પ્રસ્તાવનાની જરૂર
હોતી નથી લેખક પોને પણ જાણે છે જે, હું કવી હોવાનો
દાવો કરી શકુ તેમ નથી, પણ જનસમાજને મહાત્માજીના
કોઈ કોઈ શબ્દનું સ્મરણ કરાવવા કવિતાના રૂપકમા જતી
વાચી શકે તે માટે સાધારણ પ્રયત્ન કર્યો છે

લી૦ રતિલાલના પ્રણામ.

પ્રકાશક —રતિલાલ બી. ભાયાણી.

ભુવેશ્વર નાગજીઆવા દાકિસ, મુબઈ, ન. ર.

સ્વરાજ્ય સંખરસ પંથ દેહી રસ્તે સંગ્રામ

“પરાધીન નહીં કરતાં, મરી જાવું ને સારું છે;
“શુભામીમાં જીવ્યાં કરતાં, મને તો મોત પ્યારું છે,

માંગણી

“પ્રજાનાં મુખને માટે, કરી અગીયાર માંગણીઓ;
“લખાવ્યો જવાબ એ લાટે, થશે લંગ સુલેહ શાંતિનો,

નિશ્ચય (કટાવ) *

“નહિં જોઈએ આ, પરાધીન રહી, જીવન જીવવું, કહેવાયે છે,
આશ્રમ વાસી, એ કરતા તો, વન વન રજાની, પ્રભુ કૃપાએ,
મળે નહિ ન્યાં, સુધી સ્વરાજ્ય, દેહ દમીને, પ્રભુચરણમાં,
મરી જઈશ પણ, પાછો ન આવું, ત્યાં લગી મારો, નિશ્ચય એ છે,
પગ પાળા થઈ, સંખરસ માટે, મીઠાનો ચોર, કહી સહુને,
હું તો થઈશ, ગરિબ દેશને, ભુખે મારી, લુટે લુટે,

પ્રાર્થના (ગીતિ)

“અરે! રે! ઓ! પ્રભુ, નથી દુખ આ સહન થાતું,
“અરે! રે! ઓ! પ્રભુ, જીવન દુખ મમ આ ગણાતું,
“અરે! રે! ઓ! પ્રભુ, સ્વતંત્રતા માટે હું મથું છું
“અરે! રે! ઓ! પ્રભુ, હવે તો કઈ સહાય કરતું.

નહિંતર:-

આ દેહ પાછો ન આવશે આ આશ્રમ માંહે ફરી;
જો ના મળે સ્વરાજ તો, કઈગ જગતમાં ધરા છે નહિ

પ્રયાણ (રાગ આબ્યું આબ્યું ગાંધીજીનું પુર) તા. ૧૨-૩-૩૦
 વીર ! સત્યાગ્રહીનું સૈન્ય, આશ્રમ પાસ ઉભું રે;
 જન લોક નિહાળેરે સહુ, અરે આ યુદ્ધ ! કેવું રે;
 મહાત્માજીને આપે વિદાય, કચ્છુર બા દીલથી રે;
 “લઈ આવો તમે સ્વરાજ, દીયો દેશ તારીરે;
 પગ પાળા ચાલ્યા મુનિરાજ, પ્રભુજીના જેવા રે;
 સર્વ કોઈ કહે મનમાંજ, અરે ! યુદ્ધ ! કેવારે.
 નથી લાકડી કોઈનાં હાથ, જઈ શું કરશે રે;
 પ્રભુ અપાવે ને સ્વરાજ, વિજય તે વરશે રે;
 માનવ મેદની ચારે દીશ, નજર નહિ પહોંચે રે;
 બાપુ ! પગલે પગલે સ્વરાજ, મન મહીં ઝંખેરે,

અસલાલીમાં-૨ (રાગ ઉપરનો) તા ૧૨-૩-૩૦.

આબ્યુ આબ્યું ગાંધીજીનું પુર, ચાલો જેવા જઈએ રે;
 નાના મોટાને બાળ ગોપાળ, જેવા સહુ આવે રે,
 સરી સભામાં કહે બાપુરાય, “ન રેંટીઓ એકે રે;
 “આતે ગામ કેવુરે કહેવાય, પરાધિન ઝંખેરે,
 “આવક આપણી પૈસા સાત, મીઠાં મહીં છુટેરે;
 “એવી જુલમી બની સરકાર, માટે ભેખ લીધેરે,
 “નહિં મળે જ્યાં મુઘી સ્વરાજ, પાછો નહિં આવુરે;
 “આપો તમે સૌ આશીર્વાદ, સ્વરાજ હું લાવુરે,

દોહરો

વિદાય લઈ અસલાલીથી, બાપુ ચાલ્યા જાય;
 તારીખ તેરમી માર્ચએ, જન સહુ ભેળા થાય.

સખસ સખેમની વચ્ચે ફરતો પડેલા સખસની સખેમની જાગરો

પ્રાર્થનામાં ત ત્રીન થએલા મહારામાજી કે જેમલો ૩૩ કોમી જનતામાં જનનું
નિનો જવાગામૂળી પ્રગમ થો છે જતા તેમની શાંતિ અખડ અન અજોડ છે!

પ્રતાપ ઈન્ડિયા કમ્પાની

બારેખાંમાં-૨ (હરીગીત) તા. ૧૩-૩-૩૦.
 ઉત્સાહ અને આનંદમાં, અહિં મસ્ત સર્વે લોક છે;
 બહેનો હૃદયથી ગાય છે, સ્વરાજ બહેનું આવશે;
 અહિં ગ્રામ્ય જનના હેત, જોઈ મહાત્મા હરખાય છે;
 એ હૃદયના આવેશમાં, આ પંથ સહેલો થાય છે.
 નવાગામમાં-૩ (કટાવ) તા. ૧૩-૩-૩૦.
 નવા ગામ મહીં, જ્યાં જુવો ત્યાં નાના મોટાં, સર્વ કોઈ જાણુ,
 છે ઉત્સાહ, બાપુજીના, શુદ્ધ ભાવથી, દર્શન કરવા,
 ટોળે ટોળા, દૂર દૂરથી, આવી પહોંચ્યા, આજે તો અહિં;
 સમાસ્થાનમાં, હૃદયે ગાંધી બાપુ તો, આત્મ બોધ એ,
 સૌને આપે, દાર છોડી, ખાદી પહેરો, વીર બનીને,
 સત્ય પંથ લઈ, આગળ વધશો, પ્રભુ કૃપાએ, સિદ્ધજ થાશે.
 (હરીગીત)

“બંધુ તેમજ ભગનીઓ, સ્વરાજ સર્વેને ગમે
 “પણ ભોગ આપે તેવાં વીરલા નજરે બહુ ઓછાં તરે
 “કહીએ જાજને નોકરી, છોડી દીધો સરકારની,
 “પણ ત્યાગ શક્તિ હોઈ ના, ત્યા વાત શી કરવી રહી.
 “દેખાવ નાં કરતાં તમો, રાજનામાં ખોટાં આપીને;
 “સત્યની લડત છે આપણી, પ્રભુજ સફૂને તારશે;
 “મારા શરીરમાં બળ નથી, પણ મનખરે મજબુત છે;
 “બંદુક કે ગોળા બધાં, મુજ મન યાદી તો વુચ છે,
 રોહરા-ઉપદેશ અનુકુળ આપીને, તારીખ ચોક્કસ દીન
 આન્યું વાસણાં ગામમાં, સત્યાગ્રહિનું સૈન્ય;

વાસણામાં-૪ (દોહરા) તા ૧૪-૩-૩૦

પગ પાળા પથ કોંપતાં, અમ્મ લાગે ને વાર,
બે બાળક લહી સાયમાં, રાખી ખલાપર હાથ,
“અરપશયંતા દૂર કાઢજો, રાખો નહિ મન મેલ,
“મ્રમુ તણાં સહુ બાળ છો, માનો એ હંમેશ

માતરમાં-૫ (હરીગીત) તા ૧૪-૩-૩૦

વાસણાં ભુમી તન્નુ સૈન્ય આવ્યું માતર ગામમાં,
હિંદુ મુસ્લીમ સૌ એક થઈ, ગાજી રહ્યાં ગુસ્તાનમાં
સૌરહા.

“પકવો શીરને સાટ, મીઠુ માર્ગે બતાવશે,
“જા ને બદલાપુર, પૈસા બચશે આપણા,
“મેળવના સ્વરાજ, દીલમાંથી ડર કાઢજો,
“શુભ હોળી દીન આજ કપડાં વિદેશી બાળજો

હલાણુમાં-૬ (હરીગીત) તા. ૧૫-૩-૩૦.

હલાણુનો રસ્તો થઈ અટ પહોંચવા નડીયાદમાં,
રસ્તા મહિં સહુ ગામથી, સત્કાર સૌ કરતા હતા

નડીયાદમાં-૭ (રાગ-આવ્યું આવ્યુ ગાંધીજીનું પુર) તા ૧૫-૩-૩૦.

આવે આવે સત્યાગ્રહી સૈન, ગાંધી બાપુ સાથે,
નેવા આખાય ગામનું લોક, દરશન ને કાળે
હવે ઘેલા દીસે સૌ કાઈ, બાપુને વધાવે રે,
સ્વરાજ તણી સૌને હોશ, અટ્ટો! ક્યારે આવેરે,
આ તો સાક્ષર કેર છે ધામ, ઉણપ કંઈ ન ગમેરે.
ન્યા ભુવો ત્યાં ઉત્તમ, આનંદથી મ્હાલે રે

પ્રજ્ય કસ્તુરબા ગાંધી

ભારત ઘડતરની રણચંડી.

શ્રીમતી યેગીનહન દેયન.

(સોરઠા)

મણે દેવ વિમાન, આવ્યું પૃથ્વી તલપરે,
એમી છગ્ગની માણ, અમૃત વાણી ઉચરે.

(હરીગીત)

“શાંતિ ધરી સહુ” એસશો, તો શબ્દ કાને આવશે;
“આની સલાની મેદની, દીરી નથી મેં દા દીને;
“મારા અને મમ સાથીઓ, ખાતિર તમો આવ્યા નથી;
“અવરાજ સૌને પ્યારું છે, તો સાંભળો સૌ ધ્યાનથી.
“શક્તિ નથી મુજમા કશી, આશીર્વાદજ માંગુ છું;
“સ્વરાજ તમ વીણુ નહિ મળે, તે માટે હું તો વાચુ છું,
“સરદાર વલ્લભ કેદમાં, એ દ્રાણના માટે અરે,
“તોયે પટેલો ના તજે, પરં નોકરી ઉપર મરે.
“સાક્ષર તણું આ ધામ છે, નહિ નામ એ કંઈ બોળશે;
“માતા ભગિની વીર સહુ, કપડાં વિદેશી ત્યાગશે
નરીમાન પણ નડીયાદમાં, ગાન્યા વિનાની ના રહ્યાં
એ ચાર શબ્દો હૃદયથી, ઉપદેશનાં એને કહ્યાં.

બોરીયાવીમાં-૮ (કડાવ) (દોહા) ૧૬-૩-૩૦

સલાતણે રચળ, વૃધ્ધ ડોશીમા, આવીછહું હ, દરશન કરવા,
“આપુછ કહે, બેયા બેવું, નથી રહ્યું કંઈ, મારામા તો,
“સેવા કરની, ધર્મ મુજ એ, અક્ષાત્કારથી, રાજનામા,
“નહિ” એ શોભે, પ્રભુ વૃષાએ, વીર બનીને, ત્યાગે ત્યાગે
“ન્યારે આવશે. આપણને ભાન, ત્રીમ કરોડ છછએ માનની
“ઉધડશે ન્યારે આપણી આંખ (ત્યારે) એક લાખ શું કરશે અહિં”

આણુંદમાં-૯

(હરીગીત)

૧૬-૩-૩૦

“આણુંદમાં આનંદ મેળવવા, નથી હું આવીઓ;
 “બુજા કાકરી એ ધર્મ સમગ્ર, આવીયાં સૌ સાથીઓ;
 “પૈસે થકી કંઈ નહિ સરે, કદી રેલ આવે તે તણી;
 “નિશ્ચે સમજાને પ્રાણુ જાય, અરે વચન ન જાયે ફરી,
 “વ્યાપારીઓ વ્યાપાર છોડી, દેશની સેવા કરો;
 “લણુતર લણુશે એ સમે, જ્યારે તમે સિદ્ધી વરો;
 “સવીનય ભંગ હુતો કરીશ, પણ ના તમે તે ભુલશો;
 “ચારે દિશા આ હિન્દની, ખાકી નવ એકે રાખશો;
 “પોલા નમેને રોકે તો તો, બ્રહ્મ વાક્યજ એ હવું;
 “આજે તો શુભ દીન છે, નકી હૃદયથી જાણવું;
 “થઈ છે હિમાલય ભુલ જેવું, નહિ કહે આ ડોસલો;
 “નખી સમજાને આજ તો, છે આખરીનો ફેંશલો,
 “આનંદ મારે હોઈ નાં આણુંદ તમારા માટ છે;
 “મારા નશીબે તો લખાણી છે ખરે પગ વાટ એ.

નાપામાં-૧૦

(સોરઠા)

૧૮-૩-૩૦

આજે અહિં સૌ લોક, આનંદમાં બહુ નાચતાં;
 બાપુ આવે આજ, નાપા કરે આંગણે,
 “વસ્ત્રલ અહિં હુંટાય, તોયે પટેલો ના તજે;
 “આતે શું કહેવાય, કરતા આવી નોકરી,
 “ઓવીશ ફરી સાલ, ભુલી ના ભુલાય તે;
 “સેવા કરી તમ માટ, તેથીજ વસ્ત્રલ સાંભરે.

બોરસદમાં-૧૧ (હરીગીત) તા ૧૮-૩-૩૦.

સભા મંડપની વીધે બહુ મેદની આજે મળી,
 ન્યાં ન્યાં જીવે ત્યાં નજર આજે એકના ઉપર ફરી
 બાપુ તણાં તો બોલ સુણી હૃદયમાં સહુ નાચતા,
 મળશે હવે સ્વરાજ જલ્દી મુખ એવું લાખતાં
 “પટેલો તજો પટલાઈને, સત્તા તમારી નહિં જીવે,
 “કરો છો તમે જે જીવંતી, લાઘવો તમારા તો રહે
 “નહિં ન્યાય જેવું દેશમાં, તેનાં તમે હાથ બન્યા,
 “હું ટાની તમ આ દેશને, જીવો જીવ બેળા છે ક્યાં
 “ઈતિહાસકારો તો કહે, દશ કોડ જીવે અહીં મરે
 “પરદેશી સત્તા ચુંસી ! ચુંમી ! પેટ પોતાના ભરે
 “અણુસમજમાં ગુણ ગાન, હું સરકારના કરતો હતો,
 “બ્રમણાં એ મારી ભાંગતા, મેં પંથ લીધો સત્યનો

રાસમાં-૧૨ (લાજ ચોતાલ) તા ૧૯-૩-૩૦.

બાપુજીનું સૈન્ય આવ્યું ગરામા. અહિં હું ટાણા છેજ વલ્લભલાઈરે
 બાપુજીના વેણુ લાગે સોંસરા, તમે છુડાવો એજ વલ્લભ લાઈરે.
 “છોડો ધરખાર માયા વેગળી, અને લીધો તમે બહારવટાનો ભેખરે
 “ખીડું પકવજો ધરધર હોંશથી, તો સ્વરાજ્ય આવજે વેળું ઘેરડે

કનકાપુરમાં-૧૩ (ગોપાઈ) તા ૧૯-૩-૩૦.

રાસ ગામને કરી પ્રણામ, સૈન્ય આગળ ચાલ્યું નય.
 જીમેલ ગામ છે રસ્તા માલ, દરશન માટે સૌ આવે ત્યાય
 વૃધ્ધ ડોશીમાં આવ્યાં એક, આપ્યા કુંકુમ શ્રીદળ બેટ;
 લઈ આવો તમે સ્વરાજ, પ્રજા સારે તમાગ કંજ.

‘આપો તમે સૌ સ્વરાજ્ય સેવા કરશુ રાખીને યાદ,
નહિ મળશે જો સ્વરાજ તજી દેશ પછી આ રાજ
આની પહોંચ્યા સૌ કનકાપુર થાક્યા પાક્યા સર્વે સૂર
તોય આપ્યું ભારત આ ગામ, પછી લીવો બાપુએ વિરામ
કારેલીમા ૧૪ (સોરઠા) તા ૨૦-૩-૩૦

મહી નદીને તીર બાપુનું સૈન્ય આવતા
ઝરી દોડી તૈયાર, સામે પારે લઇ જવા
કોચ નદીની માલે રાત્રી તણા અધકારમાં
કાદવમય પગ થાય તોપણ ચાલે ઉલટમાં
આવ્યા જવાહીર લાન બાપુજી ને ખેટવા
લઇને આસીવાંડ, જાગે છે રણ ખેલવા

(હરીગીત)

જ પડેનો તજો પટલાઇ ને મુખીયા તજો મુખીપણ
તેમજ તજો સૌ રાવણા આજે તમાર સવળ
હુટાય છે આ દેશની લક્ષ્મી બંધી પરદેશમાં
તોયે તજો ના મોહને કાપડ નિદેશી લાવતા

ગજેરામાં-૨૫ (હરીગીત) તા ૨૧-૩-૩૦

સ્વરાજ્યને ઘોડે ચડી આ મે તમારા મુરખ
‘આ ધર્મનું છે યુદ્ધ નેમાં બેદ ભાવજ દોષનાં
મીઠા તણા, કર રાહસી છે આપણી ઉપર અરે
તેથી ‘જાનપુરે જઈ મીઠું પકાવીશ હું ખરે
તેવી રીતે તમ પકવજો નદી ગામની અહિં પાસ છે
‘સ્વરાજ્ય વહેતું લાવવા સૌના હૃદયમાં હોસ છે

ડગલે ડગલે સ્વરાજ્ય • ૫૭૫

ગાંધીજીને પગલે ગામડાંઓ પાવન થાય છે ।

ભારતનો ભાગ્યવિધાતા

બાપુ ભોજન કરે છે.

અણખીમાં-૧૬

(હરીગીત)

તા. ૨૧-૩-૩૦.

“અણખી અણગી નહિ” રહે, અવરાળ્ય કોને ના ગમે,
 “મુખીના હૃદય પલટા થકી, સહુ બંધુઓ તેને નમે,
 “અધિકારીઓ અધિકારના મદમાં દબાવી ના શકે,
 “પણ બંધુ ભાવે મદદ માગે કોઈ ના નવ કહી શકે.
 “ખાદી સજી દાર તમે તેમજ મીઠું તમ પકવજો.
 “નફી સમજજો સત્યથી, નવયુગ આવ્યો બાણજો.

જાણુસરમાં-૧૭

(મનહર)

... ૨૨-૩-૩૦.

‘કોંગરેશ કમીટીની, મીટીંગ ખોલાવી અહી,
 વિચારોની આપવેથી, કાય’ સિદ્ધી સાધશું;
 “બાપુજીનાં ખોલ સહુ, કાયદાનો લગ કરી,
 સ્વસંજ્ઞના મંગળનું, મુરત વધાવશું
 “દેશ તણા દિત માટે, રાજનામું આપી દઇ,
 ફરી તમે બેસશો તો, કેમ કરી શકશું,
 ન’આખો દેશ જોઇ ગયો, આજે ગુજરાત પર,
 કરીને દેખાડો સહુ, રાજ્ય આમ લાવશું”

આમોદમાં-૧૮

(ચોપાઇ)

તા. ૨૨-૩-૩૦.

“બાપુ આપ્યા આમોદ ગામ, જોવા ઉલટયુ આખું ગામ;
 સભા ગાંધી રહી છે આજ, બાણે બાપુનું બેઠું રાજ.
 “પાસ પૈસાના મીઠા પર, દસ આનાનો માંખી કર;
 “લુટે એવી રીતે સરકાર, અવિો સંજ્ઞનો કારોબાર
 “હિન્દુ પારસીને મુસ્લિમ, કરો સંપ બધી સહુ કોમ;
 “તેથી કામજ સિદ્ધી થાય, દુખ દેશના ફરજ થાય.

જુવામાં-૧૯

(હરીગીત)

તા. ૨૬-૩-૩૦.

“જે ગામમાં હું જાઉં છું, સહુ લોકની ધજા થકી;
 “આ ગામમાં દેખાય છે, કંઈ બેદલાવ વડીલથી.
 “વધ” સાઠ ઉપર મુજને, અલિલાય છે યુવક તણે;
 “માટે વડીલો સાચવો, લઈ સાચ આજે સત્યનો,
 “જાપા મઠી” તો જાપનારા, ગાળ લાડે છે સદા;
 “તેવી રીતે તમ મારશો, તો મુખ માનીશ સર્વદા,
 “વડીલો થવું નથી સહેલ કાંઈ વડીલ કેમ થવાય છે;
 “કરે સદન શકિત જે નરો, તે વડીલ તો કહેવાય છે.

સમનીમા-૨૦

(દોહરા)

તા. ૨૩-૩-૩૦.

જુવાથી સમની જતાં, ખેડુત મારગ માંય
 દરશન બાપુનાં કરી, મન માંડી દરખાવ
 સમનીમા મુખ દુઃખનો, આવ્યો સોમજ વાર
 બાપુજીનાં સૈન્યમાં, માંદા થયા દશ પાર

વાલસામાં-૨૧

(સોરઠા)

તા. ૨૫-૩-૩૦

“મારે નથી કંઈ બેદ, મારે મન સાં એક છે;
 “નહેતું” આમંત્રણ, તેથી કયમ કરી આવીએ,
 “દાંડી” કરે ધામ, મુસ્લિમ ધરને આંગણે;
 “કરમું” મવીનય બંગ, ત્યારે ત્યાં સાં આવજો,
 “મદુ” દિન્દીને માટ, મારા માટે કંઈ નથી;
 “શા” માટે વનવાસ, આજે હું તો બોમવું,
 “થઈ” મયા છે બદુ રાગ, આના જેવી કુંટ તો,
 “કુટ” દરીયા પાર, ભારત ૧૨ ધન તો,

કરોલમાં-૨૨

(સોરઠા)

૨૫-૩-૩૦.

“કાંગેશે બહુ દીન, મીઠાં કરાં કારણે;

“જીધી ચરણ બહુ પાર, તોયે કોઇ ન સાંભળે.

“કરશું સવિનય ભંગ, મરશું પણ નહિં મારશું;

“લખ તણાં શું ગીત, આજે અહિંયા શોભશે.

ભરૂચમાં-૨૩ (રાગ આવે આવે બાપુજીનું સેન) ૨૬-૩-૩૦.

ભાંગ્યુ ભાંગ્યું તોયે છે ભરૂચ, ઉણપ નહિ રાખેરે;

સેવાશ્રમ બન્યું યાત્રાનુ ધામ, દરશનને કાળેરે,

માનવ મેદતી બહુ ઉભરાય, સૈનીક પણ સાથેરે;

આબ્યા સિંધથી વીરો છે પાંચ, જોડાવાને માટેરે.

“બાપુ કહે નથી હમણા કામ, જાઓ વિદ્યા પીઠભરે;

“કરીશ જ્યારે હું મારો હુકમ, હાજર તમે યાજેરે,

સભા મંડપ ગાજી ઉઠ્યો આજ, મેદતી નહિં માંભેરે;

આવી પ્લોઆ સરોજ અબ્યાસ, મીસ તૈયજ સાથેરે

મંગળા ચરણ કરે સભામાય, ખરે ભાઈ દીલથીરે;

રઘુપતિ રાઘવ રાજા રામ, હિચારે મનથીરે;

મીસ તૈયજને ઓંકારનાથ, સભા મહિં ગાજેરે;

ભોર ભાઈ મુસાદર જાગ, નિંદ નહિં શોભેરે,

ચંદુભાઈ કરીને સત્કાર, આશીર્વાદ માંગેરે;

“બાપુ કહે લેવા આજ્યો છું હુંજ, તમારી રે પાસેરે.

“ગામે ગામ ફરીને સહુ પાસ, આશીર્વાદ લીધા છે;

“તેનો થઈ જાય મોટો એક પ્હાડ, દાંડી સુધી જતારે,

“ગમે તેવું હોય રાક્ષસી રાજ, ટાડું બોળ થાયેરે;

“એવા આપો સહુ આશીર્વાદ, નહિ બુલાયે રે,
 “મુસ્લિમ બન્ધુનો પત્રજ એક, આજે અહિ આવ્યો રે;
 “તેમા લખે મુને સ્વરાજ, અકેલા શું લાવશે રે,
 “મારે મન તો હિન્દુ મુસ્લિમ ને પારસી સાથે રે,
 “તેમજ ખ્રિસ્તી તણા સૌ બાળ, મારે તો માથે રે,
 “નથી સ્વપ્નમા મુને વિચાર, અકેલો હું જાણુ રે,
 “મારે તો જોઈએ સર્વનો સાથ, સ્વરાજ હું લાવું રે,
 “તમ કરતા અધિક જો બાળ, પ્રભુનું હું યાચુ રે,
 “તેથી મળે તુરત સ્વરાજ, રહે નવ કાચું રે.

(હરીગીત).

“હિન્દુ મુસલમાન પારસી, અબ્યાસ જેવો સાથ છે,
 “તેમજ કુમારી બાળ મારી લાકડી થાવા કહે.
 “છે આવો રડો સાથ તો પરવા પછી કોની કરે,
 “જો ના મળે સ્વરાજ તો, કુખી સમુદરમા મરે,
 “અવીદાન નીચુ સત્યાગ્રહી, નવ છતશે આ જગતમા,
 “અવીદાન આપો વીરતો, પ્રભુજ રહેશે સાથમાં.

(સોરઠા)

“બીજું હું તમ પાસ, સાચા આશીર્વાદને,
 “મળજો પ્રભુનો નાદ, એમાંથી નકીજ તો
 “દશ દશ વરસે આજ, સ્વરાજ્ય દેરાં કારણે,
 “દેતાતાં કંઈ ગાળ, છુટો અમને રોકતો
 “કરતા રાતી આખ, મારા ઉપર એ સમે,
 “આજે દેજો માથ, આ છે આખીર દેસનો

મહાત્માજી તકલી કાતે છે, અને

મુંતવે નાનજી અગાજ, " તકલી કાતી ચિહ્ન કરે છે !

મહાત્માજી કંઠડીની ભૂમિત પાવન કરે છે !

અકલેશ્વરમાં—૨૪ (મોરહા) તા ૨૬-૩-૩૦.

નર્મદા કેરે તીર, સામે તીરે લઈ જ્યા,
કરી હોડી તૈયાર, બાપુ એમા બેસતા
કસ્તુરબા પણ સાથ જાણે રામ સિધાવતા
જના પેલે પાર અકલેશ્વરને આગણે

(ઓપાઠ)

‘લરી સલામા કહે બાપુરાય, ન હોય ભેદ હવે તો જરાય
‘પક્ષા પક્ષો હવે નવ હોય, આગે હિન્દી છે સર્વે કાષ
‘દાર દૂર કરજેને લાઈ, એમા લક્ષ્મી લુટાઈ જાય
‘રાજપીપળાનુ સુણી નામ દાર તણુ બન્યુ છે ગુલામ
‘કર પાણી ઉપર તો લેનાય, તેની રીતે પરન લુટાય
‘આરે કારથી કરતી જાગ રાખ્યા મોટા છે રે ખર્યાળ
‘લુનશો નન કંઠીએ ખાદી, યારો દેશની આનાદાની
‘લાખો કરોડો ગુમાવી દઈ, બેઠા લમણે હાથને દઈ

સંમેદમાં—૨૫ (હરીગીત) તા ૨૭-૩-૩૦.

‘સંમેદની નર નારીઓ, ર છે તમારે આગણે
‘તોયે પરાધિન કા બનો, સ્વરાજ્ય લ્યોને તાતણે
‘દાર તણા દર્યો ધણા, દેખાય છે આ દેશમા
‘ન્યા ન્યા નજર મારી દરે, દેખુ વિદેશી વેશમા

માંગરોલ—૨૬ (દોહરા) તા ૨૭-૩-૩૦

સંમેદથી સૈન્ય ઉપડી, આગળ સાધુ જાય
રસ્તામાં બેઠ બાબુએ કાગમા અગ્નાય
કેડી પણ બહુ સાકડી, ભુને તો લપગાય

નાપુજીનું સૈન્ય એ, મારગ ઉતરી જાય
 નામ નાનકડું તોય પણ, નાપુ કહે સૌ ભાઈ
 “સપ કરીને ચાલશું, તો મીઠા વેરા જાય
 “ધીરજ નહીં ખોતા તમે, જો કદી હું પકડાવ
 “મીઠું પકવજો જઈ તમે, પછી ભલે જઠકાવ

સાયમાં-૨૭

(મદકાતા)

તા ૨૮-૩-૩૦.

નાપુ આવે, નગરજન સૌ, હર્ષમા મસ્ત થાયે
 ભાગોળે જૈ, ફીત હૃદયે કુલડે તો વધાવે
 એ દેખીને, કુટીલ જનતો, દુઃખ પામે અતીશે
 છે ગુનામી, સમજ પણ તો, નોકરી ના તળશે
 ‘આજે આહી, મનન કરવા, લોક ભેળા થયા છે
 “તેવી રીતે, નિમક પકવી, હાકલે સર્વ ધાને
 ‘માથુ છું હું, જરૂર પડવે, ટાંચણી એક આજે
 “જાપાવાળા, ખચીત લખશે, પારકા દેશની છે
 “તે માટે સૌ, પગભર થતા, શીખશે ભાઈ ક્યારે
 “લુટાની છે, જગતભરમા, લાવશે એજ ન્યારે
 ‘તે વેળાએ પુનિત પગને, હિંદમા એ ભરાશે
 “જાતાં જાતાં, જરૂર કહું છું, જુનમા કેમ જાશે

(સોન્ઠા)

“કાતે ચડુભાઈ, તેની રીત સૌ કાતજો,
 “લઈએ મીઠું એમ, માગી જે રીત લાવતા
 “સુય અને વળી ચંદ્ર, ન્યા સુધી છે આ જગતમાં,
 “ત્યા સુધી રહેશે રાજ, બુદ્ધી જાગે એ હવે.

ઉમરાળીમાં - ૨૮

(ચોપાઇ)

તા. ૨૮-૩-૩૦

સુરત જલ્લાના પહેલે ગામે, પત્રકારો પોહ્યાં તે હામે;
ઉતારો દીડો ગામની બહાર, જોવા ગામ થયા તૈયાર.
નાનું ગામ મળે નહિં કાંઈ, છુપે પેટમાં કંઈ કંઈ થાય;
ખુંદી વળ્યા આખું જામ ગામ મળે પાશેર મમરાનું નામ.
પાંચ ભાગે લીધાં એ જોઈંચી, એના ઉપર પાણી ફીંચી,
આવી પોહ્યાં સમાને ઠેકાણે, બેસી ગયા લખવા તે ટાણે.

(હરીગીત)

"કહેશે કદાપિ કાંઈ જાણુ, સાડેજ બુધ્ધી નાહી છે;
"વળી સાડ ઉપર એક વળે, યાત્રા કંઈ જાણુ છે.
"કરી કુચ આ બુદ્ધો વળી તે, ધાડ કેવી મારશે;
"તેત્રીશ કોટી જન હૃદય, પ્રમુજ વમેતો તારશે.
"કરશે તમે નહિં કાંઈ જાણુ, વીરસદ પટેલની જેમ તો;
"દેશે દગો તો જાણુજો, થઈ જશે મારા રામ તો.
"દસા તણાં દરબાર જેવાં, બોગ ન્યારે આપશે;
"નકી સમજજો તે સમે, સ્વરાજ્ય ધરમાં લાવશે.

એરમાણુમાં - ૨૯

(હરીગીત)

તા. ૨૯-૩-૩૦

"ચુકુળની રીતી પ્રમાણે, વચન સૌ જાણુ પાગજો;
"તારીખ જીતે દીને, મીકુ પકવવું ધારજો.
"જીતે તણાં આ લેખ છે, નહિ એ ફરે કે દીન તે;
"નકી ફતેહ છે આપણી, યાશે વીજ્ય તો તે સમે.
"સુતર તમે સૌ કાંતીને, કપડા બનાવો તે તણાં;
"દારને ટાણે દેશથી, સુખીયા તમે યાશે ધણાં.

ભટગામમાં—૩૦

(હરીગીત)

તા. ૨૬-૩-૩૦

"ઉપદેશ તમને શું દઉં, કબુલત કરાવવા માયું છું,
 "કંઈ દોષ હોયે આપણા, તે તો બતાવી હું દઉં.
 "કરીએ બીજની વાત પણ, નવ આપણે તો સુધરીએ,
 "લખતુંટ ખર્ચ કરાનીને, મેંવા કરી નવ ધારીએ.
 "નારંગી તે ઘી દુધનાં મુજ માટે ખર્ચા ના કરો,
 "કરી લાછટ હેલ બટાવ જેની મુખ મારે શું લુવો.
 "કરેં અંખનાં સ્વરાગ્યની, કદી મોત મારે આવશે,
 "કરી નહિં કરેં મમ આશ્રમે એ વાત સાચી છે ખરે."

સાંધીયેલમાં—૩૧

(હરીગીત)

તા. ૩૦-૩-૩૦

"સરદાર પણ કહેતા હતાં, મમ નશીબમાં નહિં જેલ છે,
 "પુહો તમે જઈ જોશીને, આ જેલ છે કે મહેલ છે.
 "જે દોષ હોયે આપણાં, તેને તમે નહિ હાંકશો,
 "જે હાંપીએ તે આપણે, તેમાં બીજનો વાંકશો.
 "કાપડ તણાં વેપારીને, નવ છુટ હોયે આ સમે,
 "પરદેશ જાયે ધન લુટાઈ, તેજ મુજને ના-ગમે.
 "શુમાન્ય રાગ જ આપણે, વ્યાપારીના વ્યાપારથી,
 "વ્યાપારીએ એ લાવમે, સાચા બનીને સારથી"

દેલોડમાં—૩૨

(હરીગીત)

તા. ૩૦-૩-૩૦

"ભણ સમી એ લાછટથી, જે ધ્યાન પૂં તો થઈ જતો;
 "જેખી ગરીબી ગામની, દુખી ખરેખર મન થનો.
 "કંઈક જતનો મુખે મડે, હું દુધ અહિં આ પીવ છું;
 "પણ શું કરેં આ પેટ પાણી, તે થકી જડ બીવ છું."

છાપરા લાડામાં-૩૩

(હરીગીત)

તા ૧-૪-૩૦

નગર અમદાવાદથી મીલ માલીકા અહિં આવતા,
તેમજ વળા સુરત તણા કંઈક સાથીઓને લાવતા.
જયનાદ ગાજે ટ્રેનમાં, તેમજ વળા સ્ટેશન પરે,
આપુ! સભામહિં કાંતતાં, તકલી રૂઢેરી ફેરવે.
“જેને અનુભવ જોલનો, તેવાંજ મારા હાલ છે;
“રાખે સમીતિ જે રીતે, તેવીજ મારી ચાલ છે.
“વળા કોઈ કહે આપુ તમે હુંટાઈ વહેલેરા જશો;
“તલ્લી રહ્યો છું હુંજ પોતે એવું તમે નહિ છાપશો.
“આ ગામમાં નહિં રેંટીઓ, દીડો ન ચાલુ એક મેં;
“મુજ માટ કરતાં માંગણી લાવ્યા સુરતમાં જઈ તમે.
“વળા આપણા પૈસે મીઠાને, માટી માંડી મેળવે;
“ખાશે નં ખાવા નહિં દીએ, એવી રીતે તો રૂળવે.
“તેથી તમે સૌ બધુઓ, લડશો મીઠાને કાજ રે;
“મજે છો જલે એ જોલ તો, જાજો તમે તેમાંજ રે.

સુરતમાં-૩૪

(હરીગીત)

તા. ૧-૪-૩૦

સુરત તણે તો આંગણે, આજે પધારે મદદત્તા;
ખુશી થાય છે નરનારી સૌ તેનાં હૃદયનાં આત્માં.
જાળક અને વળા બાળકી, લઈ હાથ માંહે વાવટા;
પ્રમુજ પધારે આંગણે, સ્વરાજ વહેલું લાવતાં.
તાપી તણાં તો તટ પરે, મદદ મેફની માનવ તણી;
ઉભરાય ચારે કોરથી, સાચા હૃદયની લાગણી.
“સુરત તણાં આ શહેરીઓ, કંઈક શાત થાવા અ સમે;

“ધોંધાદ આજો નહિં કરો, નહિં સાંભળી શકશો તમે.
 “સ્વાગત્ કયું છે અમ તણું, આહાર સૌનો માતું છું;
 “નકી તમારા પ્રેમમાં, પ્રભુજી વસેલો જોઈ છું.
 “મીઠાં મહીં તો લુંટતી, સરકાર આજે આપણી;
 “રાખી ખરચ મોટા બહું, કરતી પ્રજાની કાપણી
 “પ્રભુ પાસ હું તો ઇચ્છતો, કર પ્રાથનાં હું જે સમે;
 “નહિ જોઈએ આવું રાજ્ય તો, દુઃખીયા બહુ થઈએ અમે.
 “તેવી રીતે તમ યાચજો, સૌ બંધુ સાચા દીલથી;
 “નહિ મારશો મરતાં શીખો, તો રહાય કરશે એ નકી
 “નાખ્યા ગુલામી મુજ તો, તાપી નહિના તટપરે;
 “ઉજેડશું પણ અહિં થકી, એ વાત સાચી છે ખરે.
 “અલખેલી નગરી હિન્દમાં, આ સુરત શહેર મણાય છે;
 “જોતો તણાં કપડાંજમાં, બહુ ધન અહિંથી જાય છે.
 “દાર અને કાપડ મીઠામહીં, નેવું પર એક જાય છે;
 “તે બેટ આપી સવેને, આ સંધ અહિંથી જાય છે.

(ચોપાઈ)

બાપુ આ'યા લઈને વિદાય, જોવાં પુર બધું ઉભરાય.
 પુષ્પ તણી વૃષ્ટીઓ થાય, બાપુ પાછળ સેના જાય.
 ચારે દિશ થતો જે જે કાર, માનવ મેદની હારોહાર.
 બાપુને નથી કંઈ દરકાર તે તો ચાલી રહ્યા એક ધાર.

(દાહરા)

તારીખ પહેલી આજ છે, દિન રહ્યા છે ચાર
 'દાંડી' મામે મહોંચશું, પહોંચાડે 'કીરતાર

ભારતમાતાની મુક્તિ કાળે, આપુલે

જી. ટી. ૪૫૧/૧૫ ૩૪૪

ANDHERI

સમગ્ર તો આશ્રમ છોડી પગલાળા નીચી પડા છે'

ભાગ્યમુકિતનો સરદાર

પાકલ કરે છે

ડીડોલીમાં-૩૫

(હરીગીત)

તા. ૨-૪-૩૦

“આ ગમમાં બે પક્ષની મેં વાત સાંભળી જે સમે,

“જવું કે ના જવુંજ એ, વિચાર કરતા તા અમે.

“છપ્પએ અમે તો લાલચુ, નવ જુલિએ કે ગામને.

“મળશેજ નહીં કંઈક પશુ, રાખી હૃદયમાં હામને

“અહીં આવતાં તમ સંપ જોઈ હૃદયમાં રાજી થયો,

“કરશે મદદ દઈ સાથ તો, સમજે મીડાનો કર ગયો.

“મુજ હાથમાંની લાકડી, નથી મેં જિગમી કે દીને,

“પ્રસુજ વસે જે હૃદયમાં, તો બીક કોની છે મુને.

ચાંચમાં-૩૬

(દોહરા)

તા. ૨-૪-૩૦,

ડીડોળાથી કૂચ કરી, બાપુ આલ્યા જાય.

રસ્તામાં સૌ આમ્બજન, દરશનથી હરખાય.

આવી પહોંચ્યા વાઝમાં, રાત પડી તે વાર.

મસાલ લઈને હાથમાં, કરી રહ્યાં સત્કાર.

“બાપુજી કહે શીખજો, ભાઈ કુંવરજી જેમ.

“મસાલચી થઈ આપણે, કામ કરીએ તેમ.

“નાના ગામની દોલતો, પરદેશમાં ધસડાય,

“રેલ તણી તો ગાડીઓ, ચુંસીને લઈ જાય

ધામણમાં-૩૭

(દોહરા)

તા. ૩-૪-૩૦

ધામણ ગામે આવતાં, સૈનીક સહુ જે વાર;

સલામહિં સંભારણાં, જુલે નહિં તલભાર,

“દક્ષિણ આફ્રિકા મહિં, મુસ્લિમ બધું સાથ;

“લડત ચલાવી તે સમે, ફતેહ મળી સંગાથ.

નવસારીમાં-૩૮

(હરીગીત)

તા. ૩-૪-૩૯

બાપુ તણાં તો દરશને, બહુ દુરથી અહીં આવતા.
 દેખાય ચારે કારથી, સહુ હમે માંહી નાચતાં.
 તોરણ પતાકા ઉડતી, વળી પુલ વૃષ્ટીઓ થતી
 દેખાવ આવા ભેષને, અહિં દૈવ સૃષ્ટી લાગતી.
 દુધીયા તળાવની પાંસ તો, આજે સલાનું સ્થાન છે.
 સહુ આવતાં જન સર્વ જેને દેશનું અભિમાન છે.
 “સ્વાગત કયુ” છે સૌ તમે, નહિં ભુલી જાઉં એ કદી.
 “દેખાય છે આ ગામમાં, દાર તણી મોટી બદી
 “તેમજ બહુ દેખાય છે, વ્યાપાર કરતા પારસી.
 “છોડી દધ ધધો અને, ચાવો તમે તો સાહસી.
 “દાદાબાઈની પૌત્રીઓ એ દેશસેવામાં મથે
 “તેવી રીતે તમ સર્વ બધું જાવ આજે એ પથે.
 “વ્યાપાર આપણ દેશનો, પર હાથ તો ચાલી ગયો.
 “કંગાલ ભારત દેસ તો, ચારે દિશામાં યદ રહ્યો.
 “તેથીજ હું સ્વરાજ લેવા, અહિં ચડી તો જાઉં છું.
 “જે નહિં મળે તો જાણજો, સાગર સમાધી હું લહું.

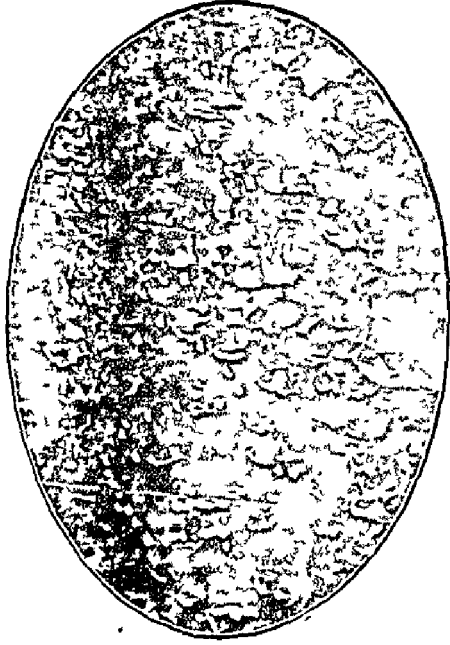
વેનલપુરમાં-૩૯

(સોરઠા)

તા ૪-૪-૩૯

સલા મંડપની માંચ, બાપુ આવી ખેસતાં
 જય જય ત્યાં ઉચરાય, આનંદ અશ્રુ લાવતાં.
 “અહિંથી, થોડે દૂર. દાડી ધામે પહોંચશું”
 “વચમાં એકજ પુર ભાષણ દધને છુટશું”.
 “રહનામાની દોર, વધતી આગળ જાય છે.

ભરૂચમાં મહાત્માજીનાં દર્શનાર્થે

આનંદસાગર ઉલટપોછો

धर्मधाम धरासुखाना वयोवृद्ध सेनापति

श्रीयुग व्यास स तैः ५५७ रे गयो डाते ७

"ધારા સભાનો તોર, વળતા પાણી થાય છે.

"પણ પાછાં નવ કોઇ, જાશે એવાં આંગણે.

"ત્યો સાચું સ્વરાજ, સુતર કેરે તાંતણે.

"દાંડી કેરે ધામ, ઉમણીએ નવ આવશો.

"આવો સેવા કાજ, ખાદી અંગે ધારજો.

કશાદી મટવાડમાં-૪૦ (ચોપાઇ) તા. ૪-૪-૩૦

મંડપ બાંધ્યો ઉતારા માટે, બાપુજીની જોવાયે છે વાટ.

સભા સ્થાનને માટે મેદાન, ત્યાં તો ફરકી રહ્યું છે નિશાન.

આણું બાણુંનાં ગામના લોક, આવી પહોંચ્યા છે રાખીને નોક.

માનવ મેદની અહિંયા જામી, રાખી નથી જરીયે ખામી.

"ભાઇ પાંચીયા ફરં ગામ, આવી પહોંચ્યો હું તેને ધામ.

"દાર નિષેધનું મોટું કામ, ઉપાડીને લીધું છે આ દામ;

"મીઠું છાનું તો લાવતા નીત્ય, હવે લાવજો ખુલ્લુ ખચીત.

"દાર દૂર કરો ધરમાંથી, મારી સામે ખજુરા વાઢી.

"દાંડી આવો તમે જો કોઇ, ખાદી પહેર્યા વિનાં નવ હોય.

"આત્મ શુદ્ધી જો આપણી થાય, તો તો પાર તરીને જવાય.

દાંડીમાં-૪૧ (ચોપાઇ) તા. ૫-૪-૩૦

દાંડી કીનારે નાનું ગામ, તે તો વહોરાં તણું છે ધામ.

આજે યાત્રા તણું તો મુકામ, બાપુજીએ કીધું છે આ દામ.

ગામમાં તો છે મુંપડા ત્રીશ, કરની કોનાં, ઉપર ત્યા રીસ.

માનવ મેદની દશ હજાર, આની પ્હોંચી સભા મોઝાર.

બાપુ આપ્યા સભાને ધ્યાન, ગાજી સવેં રહ્યાં ગુસ્તાન.

રુપપતિ રાધવ રાજરામ, ધુન ચાલી રહી આ દામ.

સલાસ્થાને

(સોરડા)

“કરી આશ્રમને ત્યાગ, દાડી કાઠે પહોંચીશુ,
 “હોતો મન વિશ્વાસ આજે અહિયા આવશું.
 “કાં તો રસ્તા માલ, અધવચ મુજને રાખશે,
 “આપીશું ધન્યવાદ, આજે આ સરકારને
 “અતરમા એ આશ, મીઠું ક્યારે લુટીશુ,
 “તે વેળા સરકાર, કેરી કીમત આકશુ
 “કરશુ સવીનય ભગ, ન્યારે આખા હિન્દમા,
 “રહેશે જગમા રગ, ભારત કેરા બાળનો
 “સિપાઈ ને અધિકાર, ન્યાયાધીશને સોંપવા,
 “આજે તો અન્યાય, વોળી પીયે કાયદા

(ચોપાઈ)

“કરે દેશ તણો સહકાર તેને લુટે આજે સરકાર-
 “આખા છઠ્ઠે દાડીને કીનાર, પ્રભુ ઉતારી દેશે પાર-
 “વીર બનીને આગળ યાય, તેને જોડમા લઈને જાય,
 “સેવા તણુ ફળ નહિ જાય, નફી કરશે ઇંચર રહાય-
 “કુખ સહન કરીશુ જે વાર, ત્યારે યાશુ આપણુ તૈયાર,
 “ભોગ દેશુ જે લાખ હજાર, તો તો ફળશે તેની વાર-
 “મીઠું લેતા મારે છે માર, ત્યારે યાશે લોકો તૈયાર-
 “સુશ્રી વજ થયો આ વાર, તેથી કાલે જશુ કીનાર
 “આ તો ચોપટ કેરા દાવ, ખાશુ એવા ધણેરા ધાવ,
 “તેથી પાસા ફેંકર શું દેવાય ? દહએ તો પછી કેમ જતાય ?
 “કુખના દીન એમજ જાય, સુખ આવે પછી ભુલાય-
 “તેમા હસવુ રોવુ શુ હોય, પ્રભુ કરે બીજુ નવ કાય-

પ્રાતઃકાળ

(સોરઠા)

તા. ૬-૪-૩૦

“તારીખ છટ્ટી આજ, કરીએ સ્તુતિ આ સમે,
 “કરશું સતીનય લંગ, મીઠાં કેરાં કારણે.
 “લુટે છે સરકાર, કરોડ છ આ દેશના,
 “બચાવવા તે કાજ, મીઠું લેશું હાથમાં.
 “પકડે ! જો સરકાર, સત્તા કેરા જોરથી,
 “તો લેશે અબ્બાસ, સાચો થાવાં સારથી.
 “તે કદી જો પકડાય, સરોજની નહિં ચુકશે;
 “દેવા ભોગ હજાર, લાખો કરોડો આવશે.
 “લુટાશે કંઈ લાખ, મરશે પણ નહિં મારશે;
 “અહિંસા પર વિશ્વાસ, નિશ્ચય એ નવ ત્યાગશે.

કરશેત્ર દાંડીના ડીનારે

(ચોપાઇ)

તા. ૬-૪-૩૦

બાપુ ચાલ્યા સરોવર તીર, જાણે શોભી રહ્યાં મહાવીર,
 ધીમે પગલે ચાલે ગભિર, બાપુ રાખી રહ્યાં છે ધીર.
 સાચે સેનાની નેહું ને ચાર, તેમજ જોનારાનો નહિં પાર,
 ચારે બાજુ ગાજે જયનાદ, છબી લેનારા કરે છે વાદ
 બાપુ કરે સમુદ્રમાં સ્નાન, પહેરે લંગોટી ધારીને ધ્યાન,
 તેવી રીતે બધાં મહેમાન, કરી રહ્યાં સમુદ્ર પાન.
 અય તાપે તપેલું મીઠું, બાપુએ મુઠી ભરી લીધું;
 ગામ લોહની લુટાં લુટ, મીઠાં મારે તો જુટાં જુટ.
 મીઠું આજે તો અહિં લુટાય, કાયદાનો તો લંગજ થાય;
 બાપુ મીઠું લઈને વિદાય, આવી પહોંચ્યા ઉતારા માંઘ.
 સોરઠા-ઉતારા ને રયાન, આજે સૌ હરખાય છે;
 આનંદ અપરમપાર, બાપુજીને જોઈને

દાડીમાં

(દોહરા)

તા ૬-૪-૩૦

“દારને આ દેશથી, કરજો તેને દૂર,
 ‘તાડીને પણ ત્યાગીને, કાઢો તેના મુળ
 “કાપડ તણ પરદેશતુ, પહેરો ખાદી અંગ,
 “સત્ય અને અહિંસા થકી, લડવું એનાં સંગ
 “સમાચાર પરદેશના, પકડાયે છે વીર,
 “હિતાવળે નહિ પાકશે, રાખો હૃદયે ધીર

(સોરઠા)

‘કરજો સવીનય લગ મીઠું પકવી ધર ધરે,
 ‘રાખીને મન હામ, મરતા પણ નહિ મુકજો
 ક્રીયાવાદી વીર, રણક્ષેત્રો પર ઝ્રુમશે,
 “ધુટાશે દશ લાખ, કાઠારી કાઠારનાં
 “ગુજરાતે પણ હાકે, દરબાર શ્રીની વામતી,
 “આવ્યો કસોતી કાળ, ભારત કેરા બાળતો

આંટમાં-

(સોરઠા)

તા ૭-મૌનવાર

“આંટે રાખી આટ, લડતીર છો સૌ વીરસા,
 “લેજો મીઠું હાથ, છાતી સરસું આપશો
 ‘સહનશીળ થાજો વીર, પોતીસ પણ પનગી જશે
 “કાલે હું આતીશ, મીઠું લેવા સાથમા
 આત્યા આટ મુકામ, બાપુ બીજી વાર તો
 પેશવ્યાં ત્યાં હાર, મૃતર કેરા તારનાં
 “રહેશે અમર તો નામ આટ તણી તો આટથી,
 “અહિંસા ને, બલિદાન, મરતા પણ નહિં જીવશો

ધરાસણા સમરાંગણે, માતા ભારતની
મુક્તિ અર્થે તપ આદરી,

જગવાસ એવનાર, દિ'દત્ત' પુત્રપુત્ર શ્રીમતી સરોજીની નંદકુ!

કુરુક્ષેત્ર ધરાસણાના સેનાપતિ

મુન્શીમ વીર
શ્રીયુત ઇમામ માહેમ્!

“બાળક હૃદય સાથ, માતા જેવું સાંચવે;
 “તેવું મીઠું હાથ, મરતાં પણ ના મુકશે.
 “મારે તો પ્રભુ નામ, દાર ગોળા છે નહિ;
 “યારો સ્ત્રી અપમાન, સહન ન કરશે હિંદીઓ.
 આજે મીઠાં માટ, બાપુ સાથે સૌ જનો;
 લીધું જે લેવાય, પોલીસ નજરે ના પડે.
 હસતાં મુખડે આજ, ચાલ્યા ફરકતે વાવડે;
 દાંડી કરે ધામ, બાપુ પાછા આવીયા.

દાંડીમાં-

(સોરઠા)

તા. ૮-૪-૩૦

“દાંડી કરે ધામ, ગ્રામ ના રહેવાય અહિં;
 “ફરશું ગામે ગામ, છુટું બંને આહિથી.
 “લખએ વાવડો હાથ, મરતાં પણ નવ મુકીએ;
 “વીર નર બહુ રીખાય, સાચે સાચાં હોય તે.
 “મારે છે સરકાર, ન્યાય નથી આ રાજમાં;
 “ફરશું જાતી આજ, પથર જેવી આ સમે.

સીમરાડમાં-

(ચોપાઈ)

તા. ૯-૪-૩૦

રામદાસ લુટાયા જે રથળ, બાપુ આવી પહોંચ્યા તે પર;
 “લુટાણા ને લુટાશો કંઈક, રાખો મરવાની નહિં બહીક.
 “કરો પ્રાચીનાં પ્રભુની એહ, ગુલામીમાં ન રાખે આ દેહ,
 “નથી લડતા બાવલા સાથ, સામે બહાદુર ધ્રોતીશ રાજ.
 રાતે સજા ભરી આ ગામ, બાપુ આવી બેઠાં તે ઠામ.
 “તપ વિના નહિં મળે ફળ, તપે પામ્યાં પાવતી સંકર.
 “તેમ કરે ક્રોધાટી સરકાર, તેથી વધુ કરે ઓમકાર;
 “ચાવું જોઈએ અલમ બરદાર, મુવા વીણ નહિં ખસનાર.

અબ્રામામાં-

(મદાકાંતા)

તા ૧૦-૪-૩૦

"લુંટી જશે, ખચિત તમને, આજની રાતમાં તો;
 "એ જણીને, જરૂર જુગતું, કામ કીધુંજ મેં તો.
 "મીકું આજે, વરસ ભરતું, લાવીને રાખી લેજો;
 "દાર છોડી, જરૂર ખજુરા, કાપીને ફેંકી દેજો
 "છાપાના તો, ખબર પતરી નોધ ખોટી લીધો છો,
 "તે માટે હું, જરૂર કહું છું, દેશ દ્રોહી ખો છો

કરાહી મટવાડમાં-

(મોરકા)

તા ૧૧-૪-૩૦

"ખુટું મીકું આજ, કુદત કેરું જે ચતુ,
 "કરજો પુનરુદ્ધાર, પુવંજ કેરી રીતનો
 "ખજુરા કેરા મુળ, ખોટી અહિથી કાઢજો,
 "દારના પીનાર દારથી દૂર ભાગજો
 "દાડી કેરે કામ, તારીખ તેરમીને દીને,
 ભરાશે સ્ત્રી પરીવદ, ત્યાં સૌ ખેનો આવજો

પીંજરતમાં-

(મોરકા)

તા ૧૨-૪-૩૦

"ખેનો ના કહેવાય, પોતીસને કદી બાધવા,
 "એ તો છે શરમાય તમને હાથ લગાડતાં
 "માના કપુત એ બાળ, તેને તો સમજવજો,
 "કરશે પ્રજુજ સહાય, ત્યારે તે સૌ સુધરશે.
 "પડશે બહુ બહુ દુઃખ, તેથી ના કટાળશે.
 "મળશે બ્યારે સુખ, ત્યારે તે નહિ સાંભરે.
 "ધાપે છે મન દુઃખ, તપતા તમને જોઈને,
 "તડા કેરી માંસ, સદન શક્તિ તો આવશે.

દાંડીમાં સ્ત્રી પરિષદ-

(હરીગીત)

૧૩-૪-૨૦

સ્ત્રીની પરિષદ અહિં મળી, આજેજ દાંડી ધામમાં;
કરે દેશ સેવા કઇ રીતે, એ સત્ય વસ્તુ જાણવાં.
“બાપુ કહે સૌ સાંભળો, બહેનો બનવે કાર્ય એ;
“દારને કાઢી દેશથી, કાપડ વીદેશીને તજો.
“આઝાદી કરી દેવીઓ. પર હાથ કોઇ ન ચાલશે;
“સરકાર શું કરશેજ તે આજે ન કોઇ કહી શકે
“મુંબઈ તણા આ પત્ર વાંચી દુઃખ દિલમાં યાય છે;
“બળજબરી કરીને ટોપીઓ શીર ઉપરથી ખેંચાય છે
“અહિંસા તમે જે ત્યાગશો, તો કાર્ય સિદ્ધી નહિં થશે.
“મારા જીવન સંગ્રામનો, અહિં અંત છેલ્લો આવશે.

દાંડીમાં છેલ્લું પ્રવચન-

(ગોપાલ)

૧૩-૪-૩૦

“આત્મશુદ્ધિ તણું સપ્તાહ, આજે પુરું અહિં તો યાય.
“કાપડીયા તો કરે છે વિચાર, માસ ત્રણ કે પુરા બાર
“યશો અગતી ન્યારે લરપુર, ત્યારે આવશે એને શર
“કાપડ પુરું પડે ન જે બાઇ પહેરો લગોટી તે વેળાય.
“મીઠામાંથી તો જળ કરોડ, દારમાંથી પચીશ કરોડ.
“કાપડમાંથી કરોડ સાઠ, એવી રીતે પડો તમે પાઠ.
“તમે રાખજો એટલું ધ્યાન, આવે સપ્તાહ કેરું જ્ઞાન.
“છેતરપીડી જે કરશે કામ, તો તો આત્મ શુદ્ધિ નવ હોય.
“લેશું શાંતિ યજ્ઞી સ્વરાજ, અશાંતિથી યશે મુને દાજ
“તે વેળાએ હું મીઠી આંખ, લઇ લઉં છું રામનું નામ
ચોરસ-કરને, પ્રભુજી સહાય દાંડી હવેથી છોડશું
આજે તો અન્યાય ચાલી રહો છે જગતમાં

ઉંબેરમાં- (હરીશ્રીત) ૧૫-૪-૩૦

“મણીલાલ ગાંધીએ બનાવ્યા છે અમર આ આમમાં.

“મીઠું પકવજો જઈ તમે, ભલે પ્હોંચીએ પ્રભુ ધામમાં.

“ગુજરાત ફેરે આંગણેથી, આ લડત ચાલુ થઈ.

“નહિં છાડશે તેનેજ તો, દધને દગો ગુજરાતથી.

દાંડીમાં સમાચાર- (સોરઠા) ૧૫-૪-૩૦

બાપુ જવાહીર જાય, આજે પોલીસ હાથમાં.

“એવાં જવાહીર લાખ, છુટાશે આ દેશનાં

“ધારી રાખો ધીર, બળ ઝાઝુ હવે આવશે.

“નકી હવે સ્વરાજ, બહેલું ધરમાં લાવશું.

વેજલપુરમાં સ્ત્રી સભા- (સોરઠા) ૧૫-૪-૩૦

“સ્ત્રીઓ સેવા કાજ, આજે ભારત દેશમાં.

“છે પ્રભુ કેરો હાથ, આમાં તો નકીજ એ.

“કરશે ન્યાય ગુજરાત, બીજાં દેશો શીખશે.

“પકડે ભલે સરકાર, ત્યારે ધ્રુવર જગશે.

વેજલપુરમાં સ્વ. સેવક પરિષદ (સોરઠા) ૧૭-૪-૩૦

“સેવા માટે આજ, આપણુ સૌ ભેળા થયાં.

“સેવા કષ્ટ રીત ચાય, આજે અહિંયા શીખશું.

(મંદાકાતા)

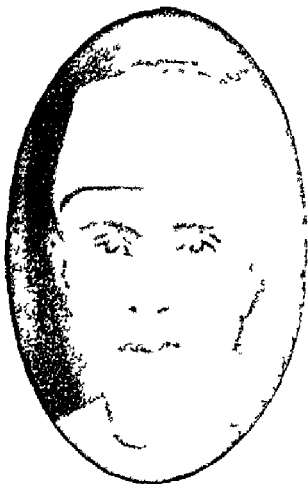
“ભાગે છે ને, પશુ. બળ થકી, હાડકાં ખોપરી તો;

“એ સુણીને, સકળ જગમાં, વીર સૌ જગશે તો;

“ઘુડી જાશે, જરૂર સહુએ, કાયદા એ સમે તો;

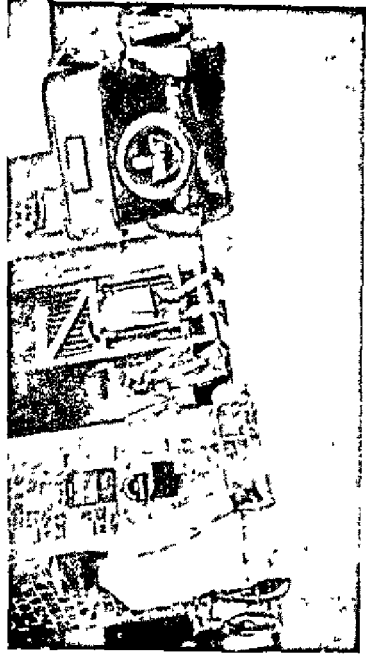
“એ વેળાએ, જગત કરતા, નિંદ શાની લીધે તો.

પરદેશીઓની બેડીમાંથી હિંદુમાંતને ઓડા-
વવા માટે ગજવૈભવ સમા સુખને સાત મારી

અભિમિ માટે બેખ ધનનાર રાટ્રી સિ
પૂંડિત જવાહરલાલ નહેરુ!

હિંદમૈયાના પ્રાર્થ સમા, જગતવંદ્ય

મહાત્મા ગાંધીજીને જે સ્થળે પૂર્ણ છે, તે યસ્વતીની જેલ.

ઉરડીમાં-

(સોરઠા)

૧૮-૪-૩૦

હવે આસને આજ, બાપુ અહિં બીરાજતાં;
 “બાપુ કહે મીઠ કાજ, તમે કાંઈ કીધું નથી.
 “જુવેને જવાહીરલાલ, મીઠાં માટે કેદમાં.
 “તો શાને શરમાવ, જાતા આજે જેલમાં.
 “ન્યાયી નથી આ રાજ, અધા ધુધી આહી છે.
 “કાકુ માફક આજ મરડી નાંખે આંગળા

બારડોલીમાં-

(હરીગીત)

૧૯-૪-૩૦

“સરદાર વલ્લભલાલને, તમે મોકલ્યો છે કેદમાં
 “દષ્ટ નામના સરદારની, સેવા કરાવી ગામમાં.
 “છોડાવશો ક્યારે તમે, આ વાતને નહિં જુલશો.
 “તમે ગાવ છો ગાયન મહિં, નાના હવે તો હારશો.
 “દાર મીઠાને કાજ કદી જો પ્રાણુ જાયે આપજો.
 “કાપડ વિદેશી દેશનું, ધર માહીં જરી ના લાવશો

મુંબઈને સંદેશ-

(સોરઠા)

૨૦-૪-૩૦

“મુંબઈ કેરે ધામ, હમણાં નહિં આવી શકું;
 “કરજો સારાં કામ, જગમાં રહેશે નામના.

ચીતાગોંગ માટે-

(સોરઠા)

૨૧-૪-૩૦

“અહિંસા કેર માન, અહિંસા સૌ નહિં પાળશે.
 “તેથી તો સરકાર, ફાવી જાયે જગતમાં.

મુરતને આંગણે-

(સોરઠા)

૨૨-૪-૩૦

“પટેલ તણી સભા માંચ, બાપુજી બોધ આપીને,
 “તેમજે સૌ સભા માંચ, બાપુજી લલકારતા.

પનારમાં-

(સોરઠા)

૨૫-૪-૩૦

બાપુજીને મીઠા, આજે અદિં દેખાડતાં,
ગામ તથા સૌ લોક, હવે માંદી તો રાચતા.
"મીઠા કેરે કાજ, પોત્રીસ અન્યાયી બને.
"પકડી લલે લાઇ જાય, માર ન મારી એ શકે
"મુતર કાતો રોજ, કાપડ એનું બનાવજો,
"લથુતર છોડે આજ, સરકારી શાળા તથાં.

છરવાડામાં-

(સોરઠા)

૨૬-૪-૩૦

"મીઠા કેરો ચોર, નામ તમે જે પાડ્યું,
"તેથી હું હરખાધશ, હવે ના કહેશે મહાત્મા
"ધરાસથાની પાસ, મીઠા કેરો કુગરા.
"લુટીશ હું તડાગ, થોડા દીનમાં ત્યા જઈ,
પાછા ફરી વસસાડ, આની પહોંચ્યા ગામમાં
આવી સલાને સ્થાન, બાપુજી બોધ આપતા.
"રમણીકલાલની જેમ, જ્યારે જશે જેલમાં
"ખાશે ગોળી ધાવ, જયરામ જેવા સૌ તમે
"ખજુરાં કેરા ઝાડ, નીચે દુખાવે જે ગયો;
"સાચો વીરુવદાસ, તેવી રાત સો મરો.

બીલીમોરામાં-

(ચોપાઈ)

૨૯-૪-૩૦

"ઓડીનંસ દાદશે રોજ, છાપા ફરી દેજો સહુ બંધ.
"હવે વીરસા પડશે બહાર ધારા સમા ફરી મોઝાર.
"લખી નાખ્યો છે પત્ર એક, હવે રાખ્યું નહિં બીક;
"રાત્ર્યનીતિ તમે પસંદાવી, વાપસ પદ દીડું કુદાવી.

ધરાસખાનો સંકલ્પ-

(ભુજંગી)

૫-૫-૩૦

“જશુ દીન થોડાજમાં મીઠા માટે, અમે તો ક્યુ” છે નકી શીર સાટે
 “અરે! ભુદમ કેવા કરે છે સીપાયો, નથી ન્યાય આજે ખરે છે લુટાયો.
 “લખી નાંખુ છું પત્ર હું એક આજે, ખરે રાજનીતિ તમારીજ લાજે.
 “પ્રજાની પરે ભુદમ કેવાં કરો છો, લઈ લાડીઓ હાથ માંડી ફરો છો.
 હતી રાત આજે અરે હાથ કેવી, પડી ધાડ આજે અહિં રાત માંડી.
 મુતાં ન્યાં હતાં બાપુજી ઓરડામાં, ત્યાં આવી પોંચીજ પોલીસ તેમાં.
 નથી ઉંઘ આજેજ બાપુને આવી, ધરી ટોચની લાછટ ત્યાં મુખ સામી.
 કહે કુજતાં કુજતાં ન્યાય મુતિ, ધરીશું તમોને અમે કાયદાથી.
 “પુછ્યું બાપુએ હોય વાંધો ન કાંઠી, કરી હું લઉં અહિં દાતુણ પાણી.
 “ખુશીથી” મળ્યો જવાબ ત્યાં એજ ટાણે, કરે કામ બાપુજી નિત્ય પ્રમાણે.
 “લઈ ફેલ બાપુ કહે છાપી દેખે! બીજું છે પડ્યું તેજ સંભાળી લેજો.
 “ફરીને પુછ્યું બાપુએ વાર છે કે? મળ્યો જવાબ ના ના જવું એક વાગે
 “ભજ્યું” અમે પાંચ મીનિટ અહિં, પ્રભુજી તણાં ગુણ લેશુંજ ગામ.
 “અલાબ્યું તયાં વૈધ્યુવ કોને કહીએ, પ્રભુજી સદા રાખશે તેમ રહીએ.
 બધું ગામ જગી ગયું તેટલામાં, કરે ચોકીદારો બધે હેરફેરા.
 લઈ બાપુને મોટરે દોટ મુકી, બધી પોલીસો ચાર બાજુએ ઝુંકી.
 વળાવી ફર્યા ગામનાં લોક પાછાં, દુઃખી થાય સૌ જોઈ પર્યુકુટીમ
 દીસે ના, દીસે ના, પ્રભુજી અમારા, રચું ગામ મેણું કપાળે હમારા.
 કસ્તુરખાનો સંદેશ-

(ભુજંગી)

૨૬-૫-૩૦

“તમે ધીરતા રાખીને સર્વ” રેખે, પડે દુઃખ તે સર્વને સાંખી લેજો
 “કરો કેંક આજે તમો દેશ માટે, અલાવી તમે” લડતને શીર સાટે
 સોરઠાન્યરવડા ફરી જેલ, બાપુને ત્યાં લઈ ગયા.
 કીધો કંઈ ના ન્યાય, પુરી રાખ્યા જેલમાં

ધરાસણાં પર કૂચ અબખાસ તેવબજી (ચોપાઈ) ૧૨-૫-૩૦

“મહાત્માનું અધુરું કામ, અમો પુરું કરીશું તમામ.

“કદી મોત મારું ને થાય, તો તો હિન્દ સ્વતંત્ર થાય

“લખ્યો પત્ર મુને સરકારે, તેનો આપ્યો પ્રતિ ઉત્તરે.

“કરી શકુ નહિ ફેરફાર, નથી મોત તણી દરકાર.

વીર સૈના! થઈ તૈયાર, કસ્તુરબા તો, દે આશીર્વાદ

સૈના ચાલી છે બે ફલાંગ, પોલીસ આવી લઈને ડાંગ

“સવે” બોલી ઉઠ્યા તે વાર, નથી પાછાં અમે ફરનાર.

થઈ ધરપકડ તે વાર, બન્યા બેલ તણાં મેમાન.

-ધરાસણાની કુચ પર સરોજની- (સોરઠા) ૧૩-૫-૩૦

સખરસ માટે ધાડ, સરોજની ધેરાય છે,

ને મુખમાં રહેનાર, આજે તપે છે તાપમાં

પોલીસની સખ્તાઈ, પાણી પીવા ના દીએ;

એવી આ સગ્કાર, પકડીને છોડી દીએ.

તેથી તો ફરી વાર, ઇમામ, નરહરી સાયમાં

ચારે દીશાથી ધાડ, તેમાં સરોજ લુટાય છે.

ઇમામ ને, મણીલાલ, બેગા ત્યાં પકડાય છે.

પછી તો કાબો કેર, વાંચ્યાથી દુઃખ થાય છે.

આપુનો સંદેશ- (સોરઠા) તા. ૯-૪-૩૦ નો લખેલ

“બસિદાન વીણ સ્વરાજ, ટકશે નહિ” ના ટાં દીને

“રાખો પ્રજા પર આજ, એજ આપણને તારશે.

“મે” કીધું, બહુ વાર, કાપડ દાર ત્યાગ્યો.

“તેમજ સધળી કામ હળી મળીને સૌ ચાલ્યો

હરી-દર પ્રી પ્રેસ ૧૮૧ બખરગેટ રફીટ હાટ, મુબઇ.

શ્રીમતી કમલાદેવી ચરોપાધ્યાય

મુંબઈ પ્રાં. કેં. ગ્રેસ કમીટી

તથા

અખિલ ભારત સ્વદેશી સભાએ

પ્રસશા કરી ભલામણ કરેલી

આજે દરેક દેશ નેતાઓ તથા

હજારો હિંદીને ઘરે વપરાતી

હિંદની સર્વોત્તમ

અંબર ટીપ્સ ચાહા

અને

શુદ્ધ કૌશી

હવે દરેક દેશ પ્રેમી હિંદીને

ઘરે હોવી જોઈએ.

દરેક દુકાનદારને ત્યાંથી મળશે.

અંબર ટીપ્સ ટી કું. લીમીટેડ.

અંબર ટીપ્સ ખીરડીંગ, નુના ઠા પાગ્ગી

મુંબઈ, ૮.

ટેલીફોન નં ૪૨૩૯૯